

«похудеет» на 0,6%. Температура его поверхности понизится примерно на 40°, т.е. световой и тепловой поток от него практически не изменится.

Жизнь и цивилизация на Земле находятся сейчас, можно сказать, при своем рождении. Человечеству предстоит пройти еще долгий путь, если только оно не погубит себя неразумным поведением или не погибнет в результате какой-нибудь космической катастрофы.

Список литературы

1. Головин Ю.А. О звездах и планетах // Наукові записки.— вип.11. Частина I. — Кіровоград: КНТУ, 2011,— С. 93-97
2. Шкловский И.С. Вселенная, жизнь, разум — М.: Наука, 1976. — 368 с.

Одержано 01.11.12

УДК 369.344

Л. Ю. Стеблина, ст. гр. ФК-12-2 с, Н.А.Іщенко, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Особенности государственной финансовой поддержки санации предприятий

У статті охарактеризовано методи та форми державної санаційної підтримки підприємств, а також критерії відбору підприємств для надання цільової комплексної державної підтримки.

державна фінансова підтримка санації підприємств, фінансова криза, державні гарантії, реструктуризація податкових зобов'язань

В умовах ринкових відносин, коли майже всі ланки фінансової системи опинилися в кризі, постала необхідність проведення санації підприємств з метою виведення їх з глибокої кризи. Важливою допомогою у проведенні санації може виступати держава як фінансовий донор чи поручитель. З огляду на це, дослідження фінансових засад проведення санації та стабілізації діяльності підприємства є важливим для забезпечення його подальшої роботи в сучасних умовах. Приймаючи рішення про надання державної фінансової підтримки, виконавча влада виходить з принципу фінансової допомоги передусім життєздатним виробничим структурам, підприємствам і організаціям, які вже адаптувалися до нових реалій економічного життя, здатні ефективно використовувати кошти і на цій основі протягом найкоротшого часу збільшити обсяг виробництва продукції, що позитивно вплине на дохідну частину бюджету [5].

Проблеми фінансового забезпечення проведення санаційних заходів та механізм ліквідації боржника у результаті визнання його банкрутом досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, серед яких варто відзначити К. Фоміна, Ю. Гуоені, М.А. Коваленка, О.В. Павловську, О.О. Терещенка, В.С. Пономаренко та інших.

Метою даної статті є поглиблення теоретичних засад стосовно методів та форм державної фінансової підтримки санації підприємств, формування на цій основі ефективного механізму їх реалізації та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментів фінансового оздоровлення підприємств.

Вирішальною складовою державного регулювання економіки є підсистема державної підтримки, економічний зміст якої полягає в створенні та впровадженні державних програм розвитку підприємств, однією з яких є державна фінансова підтримка санації підприємств. Зважаючи на те, що підтримка орієнтується передусім на підприємства, які здатні її використати з максимальною віддачею та забезпечити протягом найкоротшого часу збільшення виробництва продукції, знову виникає протиріччя щодо можливості швидкого збільшення виробництва і споживання продукції за умов глобальної фінансової кризи.

Державна підтримка може здійснюватися як за рахунок коштів державного бюджету, так і за рахунок місцевих бюджетів. Зокрема, господарський суд, за клопотанням органу місцевого самоврядування або відповідного центрального органу виконавчої влади, може винести ухвалу про санацію містоутворюючого підприємства або іншого суб'єкта господарювання, діяльність якого є суспільне необхідною для певного регіону. При цьому відповідні державні органи мають укласти з кредиторами договір поруки за зобов'язаннями боржника або погасити дані зобов'язання за рахунок надання кредитної підтримки чи фінансових ресурсів на безповоротній основі [4].

Критеріями відбору підприємств для надання цільової комплексної державної підтримки доцільно назвати такі:

- використання нових, ефективних ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій;
- експорт (приріст експорту) конкурентоспроможної продукції;
- заміна імпоротної продукції, сировини, матеріалів вітчизняними;
- вирішення проблеми енергозабезпечення;
- вирішення проблеми енергозбереження (ресурсозбереження);
- збереження науково-технічного потенціалу (досліджень і розробок, що мають пріоритетне значення для країни);
- наявність ринків збуту продукції в країні та за кордоном;
- високий рівень менеджменту на підприємстві.

Неодмінною умовою одержання державної фінансової підтримки є першочергове використання всіх можливостей одержання фінансових ресурсів із децентралізованих джерел. Централізована санаційна підтримка може здійснюватися:

- а) прямим фінансуванням;
- б) непрямыми формами державного впливу.

До основних форм прямого державного фінансування підприємств належать: бюджетні позики, субсидії, придбання державою корпоративних прав підприємств (внески до статутного фонду).

Найпоширенішими формами непрямой державної фінансової підтримки санації підприємств є: податкові пільги, реструктуризація податкової заборгованості, надання державних гарантій (поручительств), дозвіл на порушення антимонопольного законодавства.

Більшість підприємств в Україні на сучасному етапі розвитку ринкових відносин опинилися в дуже важкому становищі. Криза охопила майже всі сфери економічної діяльності, які зумовлюють процес виробництва. Так, криза засобів праці проявляється у значному фізичному й моральному зносі виробничих потужностей підприємства; криза предметів праці виражається у втраті сировинної бази, відсутності власних джерел сировини й енергоносіїв; криза відтворення робочої сили проявляється в декваліфікації, безробітті, складній демографічній ситуації, невиплаті заробітної плати, зниженні стимулів до високопродуктивної праці. Крім того, істотними причинами, що спровокували розвиток системної кризи економіки, є також: розлад грошової системи України; знецінювання грошової одиниці; своєрідність інфляційних процесів.

Свідченням цього на макрорівні виступає негативна стійка тенденція до збільшення справ про банкрутство господарюючих суб'єктів. Протягом 2008 - 2009 років кількість судових справ, що стосуються визнання боржника банкрутом, щорічно зростала. Протягом 2009 року порушено 15 642 справ про банкрутство підприємств різної форми власності, тоді як у 2008 році ця кількість складала 11 338 справ, тобто на 4304 одиниць більше. Станом на 01.02.2010 року загальна кількість підприємств, які перебувають в процедурах банкрутства становила 14 642, що на 3304 одиниці більше, ніж в 2008 році. При цьому з них кількість державних підприємств складає 443 одиниці, що на 292 підприємства більше, ніж в 2008 році. Серед державних підприємств - банкрутів також зросла частка підприємств, у капіталі яких питома вага державного капіталу перевищує 25 %, до 152 одиниць, тобто на 106 підприємств. Характерним є також те, що більшість державних підприємств-банкрутів знаходяться у стадії ліквідації (177 підприємств, в тому числі з часткою державного капіталу понад 25 % - 56 підприємств). Також переважна кількість підприємств-банкрутів зазнає ліквідації. Так, впродовж січня 2010 року було ліквідовано 452 підприємства, тоді як відновлення платоспроможності відбулося тільки на 9 підприємствах (з них одне державне). Лише на шести підприємствах було укладено мирову угоду, і на двох – виконано боржником всі зобов'язання перед його кредиторами. Водночас протягом січня було порушено 527 нових справ про банкрутство, з яких 5 – стосовно державних підприємств [3].

Щодо ситуації банкрутства в Україні станом на 01.05.2011, то загальна кількість підприємств, які перебувають в процедурах банкрутства становить 14 265, з них: державних підприємств – 331, підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 відсотків – 236. Що стосується припинених справ з банкрутства протягом квітня 2011 року, то вони становлять 674, з них: державних підприємств – 11, підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 відсотків – 4, відсутнього боржника – 445. А на кінець 2011 року загальна кількість підприємств, які перебували у процедурах банкрутства, становить 17178. Із 502 припинених у 2011 році справ про банкрутство підприємств лише 9 суб'єктів господарювання використали механізм санації з метою відновлення платоспроможності боржника, 452 підприємства було ліквідовано [6].

Отже, наслідками кризового стану підприємств є зростання заборгованості з виплати заробітної плати, кредиторської заборгованості, обов'язкових відрахувань до бюджетів різних рівнів. Крім того, є інші негативні наслідки банкрутства суб'єктів господарювання для розвитку економіки країни. Так, кожен фінансово неспроможний суб'єкт господарювання спричиняє зростання рівня фінансового ризику для своїх постачальників та споживачів, що в результаті може призвести до збитків у процесі їх господарської діяльності. Поряд із зазначеними підприємствами, наслідки банкрутства суб'єкта господарювання можуть відобразитися у кредитних установах, які надали такому підприємству фінансові ресурси у тимчасове користування. Такий стан справ полягає у неефективному використанні підприємством кредитних ресурсів, що знижує рентабельність усього капіталу підприємства.

У зв'язку з цим надаючи підприємству державну фінансову підтримку, держава досягає лише тимчасової стабільності, доки підприємство не витратить надані кошти на поточні потреби, і знову не опиниться в кризовому стані. І цей процес "надання фінансової підтримки — витрачання наданих коштів, тимчасова стабілізація — криза" може повторюватися нескінченно довго. За таких умов державна фінансова підтримка підприємств — це захід, що має лише короточасний ефект. У певному сенсі криза виконує функцію санації, дозволяючи вижити лише справді конкурентоздатним підприємствам. Чим швидше з ринку підуть неефективні підприємства, тим швидше

їхнє місце займуть нові, ефективніші компанії. Крім того, природне банкрутство неефективних підприємств прискорює перерозподіл економічних ресурсів — інвестицій, кадрів, підприємницької ініціативи — у більш конкурентоздатні сектори. Аргументом проти державної фінансової підтримки санації підприємств є також вивільнення коштів, які призначалися на підтримку санації підприємств, для довгострокових інвестицій, реструктуризації, інновацій і соціальної підтримки населення. У Держбюджет на 2011 рік було закладено приблизно 24 млрд. грн. державної підтримки підприємств. Прагнення виправити недосконалість ринку шляхом фінансової підтримки підприємств здатне спричинити ще більші викривлення конкуренції. У результаті благі наміри приносять вигоду вузькому колу зацікавлених осіб на шкоду економіці й суспільству загалом [3].

Відмова від державної фінансової підтримки санації є стратегічним кроком. Адже державна підтримка підприємств повинна полягати не в прямій фінансовій допомозі окремим підприємствам або компаніям, а у створенні регуляторного середовища, у якому ці підприємства матимуть шанс на виживання, що має складатися з можливостей залучення прямих іноземних інвестицій, інноваційних технологій та конкурентоздатної робочої сили. Цей шанс і повинна дати держава у формі вивіреної та системної економічної політики регіонального розвитку, яка має працювати на розвиток внутрішнього ринку окремого регіону й диверсифікованість його економіки. Субсидування підприємств, крім того, що підриває дохід держави, шкодить довірі до уряду. Замість субсидювання підприємства урядом необхідно ощадливо витратити ресурси для підтримки й інвестування в інфраструктуру, а також реалізовувати, наскільки це можливо, програми із захисту всіх своїх громадян від впливу поточної економічної кризи. Крім того, спростивши процедуру сплати податків та процес ведення бізнесу, держава таким чином допоможе усім підприємствам [7].

За даними Світового банку і Міжнародної фінансової корпорації позиція України у рейтингу «Ведення бізнесу» за індикатором «закриття бізнесу» є низькою порівняно з іншими країнами світу і за останні роки на краще не змінилася, а навпаки погіршується. Негативні фактори цього явища є значні витрати, пов'язані з процедурою банкрутства та низький показник індексу стягнення. Так, за показником «закриття бізнесу» Україна у 2011 році посіла 150 місце серед 183 країн світу, бізнес-клімат яких досліджувався; у 2010 році – 145 місце. Середня тривалість процедури банкрутства у 2011 році становить 2,9 роки; фінансові витрати на впровадження справи про банкрутство – 42% від вартості майна. Індекс стягнення у процедурі банкрутства становить 7,9 центів на долар [2].

Ефективність використання державної кредитної підтримки на поворотній основі показує, що одержані кошти спрямовуються підприємствами, як правило, на поточні потреби, а не на збільшення виробництва та проведення санаційних заходів. Тому існує проблема своєчасного погашення підприємствами одержаних кредитів.

Також одним із методів державної фінансової допомоги підприємствам можна назвати санаційну підтримку у вигляді повного або часткового викупу державою акцій підприємств, що перебувають у фінансовій скруті. Виступаючи в ролі санатора, держава керується передовсім народногосподарською доцільністю. У такий спосіб вона протидіє спаду виробництва та зростанню безробіття. Державу, навіть за її участі в капіталі, не можна розглядати як звичайного акціонера, оскільки монопольний прибуток і прибуток взагалі не є першочерговим завданням її діяльності як санатора. Головною метою державних інвестицій є сприяння відновленню ліквідності та забезпечення діяльності підприємств.

Залежно від напрямку економічної доктрини держави можливе використання того чи іншого виду санаційної підтримки підприємств фіскального характеру, що може

здійснюватися списанням чи реструктуризацією податкових зобов'язань, податковим кредитуванням, наданням цільових податкових пільг підприємствам, які потребують санації, а також фіскальними поступками головним кредиторам таких підприємств з метою активізації їхньої участі в санаційних процесах [5].

Використання того чи іншого методу державної підтримки санації та реструктуризації залежить від конкретних характеристик підприємства, його народногосподарського та регіонального значення. У цілому найбільш економічно раціональними вважають надання державних гарантій та різні форми підтримки фіскального характеру, зокрема для стимулювання лізингу та активізації участі в санації найбільших кредиторів підприємств, що перебувають у кризі, а також державну допомогу у вигляді сприятливої амортизаційної політики.

Таким чином, поряд з позитивними наслідками державної підтримки практика розкриває і вузькі місця в її реалізації: нецільове використання державних коштів, посадові зловживання державних службовців та корупцію; недосконалість інструментарію та методологічного забезпечення фінансової підтримки санації підприємств; відсутність дієвого контролю за ефективністю витрачання наданих грошових ресурсів; недоліки в діяльності державних органів; дефіцити у фінансовому забезпеченні заходів з підтримки фінансового оздоровлення підприємств. Існуюча в Україні система державної фінансової підтримки санації підприємств не є ефективною. Необхідно запроваджувати новий підхід, за яким підтримка полягатиме не в прямій фінансовій допомозі окремим підприємствам або компаніям, які опинилися в кризовому стані, а у створенні прозорої системи ведення бізнесу, спрощенні системи оподаткування.

Список літератури

1. Біловол Р. І. Методологічні підходи до розробки концепції антикризового управління підприємством / Р. І. Біловол // Регіональні перспективи. – 2010. – №7. – С. 12-14.
2. Карпунь І.Н. Державні антикризові заходи фінансової стабілізації підприємств / І.Н. Карпунь // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. - 2010. - № 19.2. - С. 202- 208.
3. Нескородева І.І. Сучасні тенденції банкрутства підприємств в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2011_36/11niiofc.pdf
4. Пономаренко В.С. Механізм санаційного управління підприємством, засади формування та моделі реалізації : монографія / В.С Пономаренко., О.В Раєвнева., С.О. Степурина// - Харків : ВД "ІНЖЕК", 2010. – 212 с.
5. Терещенко О. О. Фінансова санація і банкрутство підприємств: [навч. посіб] / О. О. Терещенко // – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.
6. Троц І.В. Актуальні проблеми банкрутства підприємств [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/trots-iv-aktualni-pitannya-problemi-bankrutstva-pidpriemstv-v-ukrayini/>
7. Фоміна К. Чи необхідна підтримка підприємств під час кризи: обговорення третіх дебатів фонду "Ефективне управління" / Фоміна К. // Правовий тиждень. - 2009. - № 25 (151) – С.12 - 15

Л.Ю. Стеблина, Н.А.Ищенко

Особенности государственной финансовой поддержки санации предприятий

В статье охарактеризованы методы и формы государственной санационной поддержки предприятий, а также критерии отбора предприятий для предоставления целевой комплексной государственной поддержки

Одержано 04.12.12